

Administratīvi teritoriālās reformas iespējamā ietekme uz publiskās infrastruktūras tīklu

Īsumā

Demogrāfiskās tendences liecina, ka nākotnē Latvijā gaidāma būtiska iedzīvotāju skaita samazināšanās galvenokārt tajās pašvaldībās, kuras neatrodas Pierīgā. Sarūkot iedzīvotāju skaitam, mazināsies pašvaldību ieņēmumi un līdz ar to pašvaldībām radīsies arvien lielākas grūtības nodrošināt iedzīvotājiem kvalitatīvus pakalpojumus par samērīgām izmaksām.

Saglabājot esošo administratīvi teritoriālo iedalījumu, nākotnē atšķirības starp pašvaldībām tupinās pieaugt. Ekonomiski mazāk spēcīgo pašvaldību iedzīvotāji būs sliktāk nodrošināti ar publisko infrastruktūru, un pakalpojumu klāsts viņiem būs mazāks nekā pašvaldībās, kurās ir augstāki ekonomiskās izaugsmes rādītāji vai labāka demogrāfiskā situācija.

Valsts pārvaldes pārstāvju un pētnieku vidū valda vienprātība attiecībā uz reformas nepieciešamību, taču atšķiras redzējums par vēlamu gala rezultātu. Pašlaik publiskajā telpā plašu rezonansi ir guvuši divi priekšlikumi – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) izstrādātais administratīvo teritoriju modelis, saskaņā ar kuru administratīvās teritorijas tiktu veidotas ap reģionālās un nacionālās nozīmes attīstības centriem, un pašvaldību pārstāvju vidū atbalstu guvušais pētnieku M. Pūča, A. Miglava un P. Šķiņķa izstrādātais piedāvājums, kas paredz apriņķu izveidi un finanšu pārvaldības reformu.

Viens no faktoriem, kas kavē efektīva un ilgtspējīga publiskās infrastruktūras tīkla attīstību, ir pašvaldību savstarpējā konkurence, atšķirīgās intereses un nespēja vienoties par sadarbību pakalpojumu sniegšanā, kā rezultātā dažkārt tiek kavēta valsts un iedzīvotāju interesēm atbilstošu racionālu lēmumu pieņemšana.

Teritoriāli lielāku pašvaldību izveide var sniegt iespēju katrai pašvaldībai rast optimālāko savas pārvaldes risinājumu, kā arī mazināt pašvaldību savstarpējo konkurenci. Administratīvi teritoriālā reforma (ATR) var kalpot par pamatu turpmākai strukturālo reformu īstenošanai dažādās publisko pakalpojumu jomās.

Latvijas demogrāfiskās tendences – iedzīvotāju skaita samazināšanās un sabiedrības novecošanās – liecina, ka nākotnē pašvaldībām varētu rasties arvien lielākas grūtības nodrošināt iedzīvotājiem kvalitatīvus pakalpojumus par samērīgām izmaksām. Kopš 2010. gada sākuma iedzīvotāju skaits Latvijā ir samazinājies aptuveni par 200 tūkstošiem, un tas turpina sarukt.¹ Salīdzinājumā ar citām Eiropas Savienības (ES) valstīm Latvija kopš 1990. gada ir piedzīvojusi vislielāko iedzīvotāju skaita samazināšanos – par aptuveni ceturto daļu.² Arī 2018. gadā Latvijā depopulācija bija visaugstākā ES³ un iedzīvotāju blīvums – tikai 30 cilvēku uz vienu km².⁴ Pēdējo 20 gadu laikā iedzīvotāju skaits ir samazinājies 107 tagadējos novados, dažviet samazinājums pārsniedz pat 40 %.⁵ Iedzīvotāju skaits ir samazinājies arī republikas pilsētās, kas ir nozīmīgākie ekonomiskās aktivitātes centri, tādēļ arī pilsētu kā atsevišķu pašvaldību pastāvēšana netiek vērtēta kā ilgtspējīga.⁶

Tā kā lielāko nodokļu ieņēmumu pozīciju pašvaldību budžetā veido iedzīvotāju ienākuma nodoklis, darbspējīgo iedzīvotāju skaita samazināšanās negatīvi ietekmē vietas attīstību, radot izaicinājumus ekonomiskās izaugsmes un ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai. Ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa uz 2019. gada 31. jūliju veidoja 83,3 % no pašvaldību kopbudžeta faktisko nodokļu ieņēmumiem.⁷ Pēc Latvijas Pašvaldību savienības aplēsēm, jau 2020. gadā gaidāma šīs ieņēmumu pozīcijas samazināšanās – 2019. gadā ieņēmumi pašvaldību budžetā no iedzīvotāju ienākuma nodokļa varētu būt 1384,9 miljoni *euro*, 2020. gadā – 1377,3 miljoni *euro*.⁸ Demogrāfiskās tendences liecina, ka nākotnē pašvaldībām būs jāsakaras ne tikai ar nodokļu ieņēmumu samazināšanos, bet arī jāatvēr aizvien vairāk līdzekļu veselības un sociālās aprūpes pakalpojumu sniegšanai.⁹

Lai gan augstāks iekšzemes kopprodukta (IKP) pieauguma temps un mazāka ienākumu atšķirība starp Rīgu/Pierīgu un reģioniem varētu palēnināt iekšējo migrāciju, tiek prognozēts, ka darbspējīgā vecuma iedzīvotāju migrācija uz pilsētām turpināsies.¹⁰ Tomēr prognoze, ka nākotnē būs vērojama lielāka iedzīvotāju koncentrēšanās pilsētās, netiek vērtēta viennozīmīgi. Pastāv arī viedoklis, ka, pieaugot iedzīvotāju mobilitātei un mazinoties to

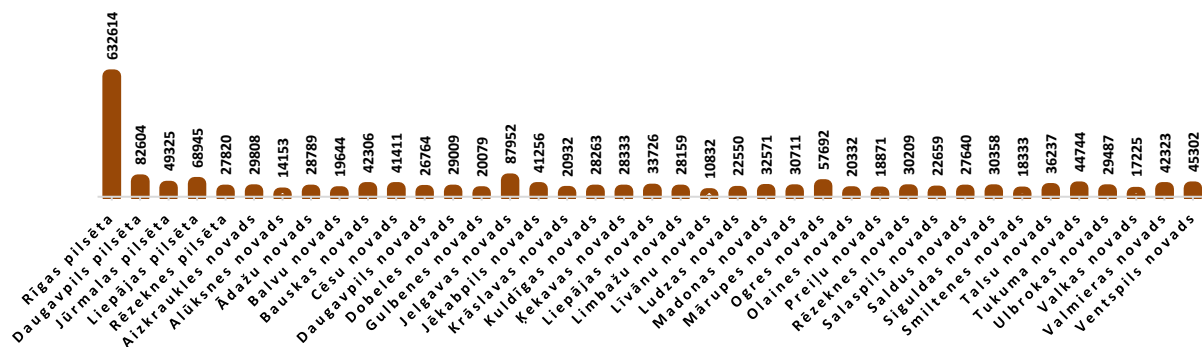
atkarībai no vietas piedāvātajām iespējām, lauku tukšošanās varētu mazināties. Lai tā notiktu, valstij kā viens no galvenajiem uzdevumiem būtu jāizvirza ienākumu nevienlīdzības mazināšana.¹¹

Valsts kontrole, vērtējot iedzīvotājiem sniegto pašvaldību pakalpojumu izmaksu samērīgumu, secinājusī, ka Latvijā funkcionē ne vairāk kā 30 attīstības centri.¹² Latvijas Universitātes un SIA "Latvijas Mobilais Telefons" kopīgi veiktā pētījuma rezultāti, kas iegūti, analizējot mobilo tālrunu zvanus, SMS datu ierakstus u.c. rādītājus, liecina, ka ekonomisko centru statusam atbilst mazāk nekā 40 esošo novadu un pilsētu.¹³ Jāatzīmē arī Centrālās statistikas pārvaldes konstatētais fakts: Latvijā vairākas blīvi apdzīvotas vietas atrodas dažādās administratīvajās teritorijās un vērojama administratīvo teritoriju robežu nesakrītība ar iedzīvotāju faktisko izvietojumu.¹⁴ Līdz ar to ATR kontekstā lietderīgi būtu pievērsties novecojušo administratīvo robežu jautājumam, neizslēdzot arī kultūrvēsturiskās identitātes jautājumu.

Līdz 2009. gadā īstenotajai ATR Latvijā bija 522 vietējā līmeņa pašvaldības (septiņas republikas pilsētu, 50 rajona pilsētu, 41 novadu un 424 pagastu pašvaldības). Reformas rezultātā Latvijas teritorija tika sadalīta 119 administratīvajās teritorijās – deviņās republikas pilsētās un 110 novados, jaunajām administratīvi teritoriālajām vienībām pārņemot rajonu resursus un rajona līmeņa pašvaldību funkcijas. Lai nodrošinātu pakalpojumu pieejamību tajos pagastos un pilsētās, kurās neatrodas novada pašvaldības administratīvais centrs, tika izveidotas pagastu un pilsētu pārvaldes. Līdz ar to Latvijā tika izveidota viena līmeņa pašvaldību sistēma ar diviem teritoriālās pārvaldes līmeņiem. Jāpiebilst, ka Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums paredz Latvijā izveidot arī apriņķus, taču praksē tie netika izveidoti. Reģionu attīstības plānošanas, koordinācijas, pašvaldību un citu valsts pārvaldes iestāžu sadarbības nodrošināšanai tika izveidoti pieci plānošanas reģioni – Rīgas, Vidzemes, Latgales, Zemgales un Kurzemes.

Tā kā visām pašvaldībām neatkarīgi no to lieluma tika noteiktas vienas un tās pašas funkcijas, dažviet veidojās situācijas, kad rajona līmeņa pašvaldības funkcijas tika deleģētas iedzīvotāju skaita ziņā pārāk maziem novadiem. Likumā "Par pašvaldībām" noteikto autonomo funkciju lokā ietilpst tādas pašvaldību funkcijas kā komunālo pakalpojumu organizēšana, gādāšana par savas administratīvās teritorijas labiekārtošanu, veselības aprūpes pieejamības nodrošināšana, sabiedriskā transporta pakalpojumu organizēšana u.c. Likumā ir arī norādīts, ka pašvaldībām var uzdot pildīt citas autonomās funkcijas ārpus šī likuma, taču, ja tās palielina izdevumus, ir jānosaka papildu finansēšanas avoti. Lai gan kopīgu uzdevumu risināšanai pašvaldības, savstarpēji vienojoties, var izveidot kopīgas iestādes, praksē minēto funkciju īstenošanai – pakalpojumu sniegšanai – kopīgu sadarbības institūciju veidošana starp pašvaldībām nav izplatīta.¹⁵ Pašvaldību pārstāvji atzīst, ka pašvaldību attiecībām raksturīgākā stratēģija ir nevis sadarbība, bet gan norobežošanās, kas var pāriet tiešā vai netiešā konkurencē vai arī rezultēties formālā sadarbībā. Sadarbība kā stratēģija tiek izmantota tikai gadījumos, kad ar citām darbībām konkrēto mērķi nav iespējams sasniegt.¹⁶

2019. gada 21. martā Saeima pieņēma lēmumu turpināt iesākto ATR un līdz 2021. gadam izveidot ekonomiski attīstīties spējīgas administratīvās teritorijas ar vietējām pašvaldībām, kas spēj nodrošināt tām likumos noteikto autonomo funkciju izpildi salīdzināmā kvalitātē un pieejamībā un sniedz iedzīvotājiem kvalitatīvus pakalpojumus par samērīgām izmaksām.¹⁷ **Viens no risinājumiem, ko cīņā pret demogrāfisko pārmaiņu radītajiem izaicinājumiem piedāvā VARAM, kā arī vairāki pašmāju un ārvalstu pētnieki, ir lielāku pašvaldību izveide.** Saskaņā ar VARAM izstrādāto administratīvi teritoriālā iedalījuma modeli 119 administratīvo teritoriju vietā tiktu izveidotas 39 administratīvās teritorijas (sākotnējā administratīvi teritoriālā iedalījuma modelī bija paredzētas 35 administratīvās teritorijas) – piecas republikas pilsētas (Daugavpils, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Rīga) un 34 novadi (1. attēls).

1. attēls. Iedzīvotāju skaits (pēc 2019. gada datiem) 39 pašvaldību modelī.¹⁸

Modeļa izveidē ņemti vērā vairāki kritēriji, citstarp novada ceļu infrastruktūras piemērotība nokļūšanai līdz novada administratīvajam centram, iespēja izveidot efektīvu sabiedriskā transporta un ceļu tīklu, izglītības un veselības aprūpes iestāžu tīklu, kā arī vismaz viena perspektīva vidusskola katrā novadā. VARAM ieskatā, teritorijas attīstība jāplāno kopsakarībās ap reģionālās un nacionālās nozīmes centriem, ap kuriem veidojas augstāka ekonomiskā aktivitāte un pieprasījums pēc pakalpojumiem. Tas ir saistīts ar efektīvu izglītības, veselības aprūpes, ceļu un transporta, kā arī komunālās saimniecības infrastruktūras tīkla izveidi. Saglabājot esošo iedalījumu, kas ir neviendabīgs pašvaldību izmēra un veikspējas ziņā, kā arī daudzviet diskutabls no ģeogrāfiskā viedokļa, varētu turpināties neracionāla valsts budžeta līdzekļu izmantošana un administratīvā sloga uzturēšana, sadrumstalota teritoriju attīstības un pakalpojumu tīklu plānošana, pašvaldību nespēja veikt savas funkcijas vienlīdz labā kvalitātē par samērīgām izmaksām. Problemātiska varētu būt arī pašvaldību autonomijas un veikspējas pilnvērtīga nostiprināšana, subsidiaritātes principa ievērošanas nodrošināšana, kā arī, ņemot vērā demogrāfiskās tendences, varētu pieaugt pašvaldību uzturēšanas izdevumu apjoms.¹⁹ Lielāku pašvaldību izveides ekonomiskais pamatojums ietver to, ka lielākām pašvaldībām ir vairāk iespēju nodrošināt kvalitatīvus pakalpojumus un samērīgas administratīvās izmaksas uz vienu iedzīvotāju, veikt ieguldījumus infrastruktūrā un attīstīt uzņēmējdarbībai labvēlīgu vidi, piesaistīt struktūrfondu līdzekļus, kā arī konkurēt, lai piesaistītu kvalificētus speciālistus. Turklāt, radot vidi, kas piesaista iedzīvotājus, tiktu mazināta iekšējā un ārējā migrācija.²⁰ To, ka lielākas pašvaldības pozitīvi ietekmē uzņēmējdarbības vidi, apliecina Latvijas Lauksaimniecības universitātē veiktais pētījums, kurā konstatēts, ka pašvaldībās ar lielāku iedzīvotāju skaitu ir augstāks uzņēmumu apgrozījums. Pētījuma rezultāti liecina, ka vislabākie darbības rādītāji ir pašvaldībās, kurās iedzīvotāju skaits variē no astoņiem līdz 12 tūkstošiem.²¹ Veidot lielākas pašvaldības rekomendē arī Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (*OECD*). Tā uzsver, ka Latvijā vidējais pašvaldību lielums nav pietiekams, lai nodrošinātu augstas kvalitātes sabiedriskos pakalpojumus, citstarp izglītības un sabiedriskā transporta pakalpojumus. Mazo pašvaldību apvienošana, kā norāda *OECD* eksperti, ir politiski grūts process. Vienlaikus tā varētu sniegt būtiskus ieguvumus – apvienošanas rezultātā pašvaldību rīcībā varētu būt lielāki finanšu resursi, kas savukārt palīdzētu mazināt plaisu starp pilsētām un laukiem.²² To, ka iedzīvotāju skaita ziņā lielāku administratīvi teritoriālo vienību izveide varētu sniegt ievērojamu pašvaldību budžeta līdzekļu ietaupījumu, apliecina arī Latvijas Bankas (LB) speciālistu aplēses. Analizējot tādas pašvaldību funkcijas kā izglītība, sociālā aizsardzība un vispārējo pārvaldes dienestu uzturēšana, tika konstatēts, ka pašvaldībās ar vidējo iedzīvotāju skaitu 10 tūkstoši potenciālais pašvaldību budžeta līdzekļu ietaupījums būtu 17 miljoni *euro*, pašvaldībās ar 15 tūkstošiem un 20 tūkstošiem iedzīvotāju – attiecīgi 74 miljoni *euro* un 130 miljoni *euro*.²³

Otrs risinājums cīņā pret demogrāfijas izaicinājumiem un pieaugošo nevienlīdzību starp pašvaldībām būtu pašvaldību funkciju klāsta sašaurināšana un šo funkciju izpildei novirzītā finansējuma samazināšana, pārceļot šo funkciju veikšanu uz augstāku pārvaldes līmeni. Šāds risinājums kā alternatīvs variants lielāku pašvaldību izveidei ir minēts LB veiktajā pētījumā.²⁴ Latvijas Pašvaldību savienības vecākā padomnieka, LU Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātes profesora M. Pūķa, ekonomista A. Miglava un LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātes profesora P. Šķiņķa izstrādātais risinājums paredz izveidot otro pašvaldību līmeni jeb apriņķus. Šāda pieeja ļautu pašvaldībām kopīgot un valstij deleģēt daļu funkciju apriņķiem. Apriņķiem varētu deleģēt tādas pašvaldību funkcijas kā pamatzglītības un vidējās izglītības pārvaldība, transporta infrastruktūras uzturēšana un attīstība, veselības un sociālās aprūpes infrastruktūras uzturēšana u.c. Savukārt no nozaru ministrijām apriņķi varētu pārņemt profesionālās izglītības pārvaldību, primārās un sekundārās veselības aprūpi, valsts reģionālo un vietējo ceļu uzturēšanu un attīstību, pasažieru pārvadājumu organizāciju u.c. Turklāt līdz ar apriņķu izveidošanu būtu jāveic arī finanšu pārvaldības reforma, mainot iedzīvotāju ienākuma nodokļa dalīšanu starp iedzīvotāja dzīves un darba vietu. Pašvaldību apvienošanās notiktu uz brīvprātības principa pamata.²⁵ Publiskajā telpā kā arguments par labu otrā līmeņa pašvaldību izveidei nereti tiek minēta arī iespēja saglabāt lielāku finansējumu no ES fondiem reģionālās nevienlīdzības mazināšanai. Vidējā dzīves līmeņa rādītājs (IKP uz vienu iedzīvotāju, izteikts pirkspējas līmenī) Latvijā jau sasniedzis 70 % no ES vidējā dzīves līmeņa rādītāja,²⁶ tomēr tas ir panākts galvenokārt tieši Rīgas straujās attīstības rādītāju dēļ un neatspoguļo faktisko dzīves līmeni dažādās teritorijās.

Jāatzīmē, ka lielākajā daļā Eiropas valstu un *OECD* dalībvalstu (Albānijā, Dānijā, Igaunijā, Īrijā, Grieķijā, Japānā, Norvēģijā, Turcijā, Zviedrijā u.c.) pēdējos gadu desmitos ir īstenota pašvaldību apvienošanas politika – būtiski samazināts pašvaldību skaits, veidojot lielākas pašvaldības ar lielāku iedzīvotāju skaitu. Eiropas valstīs pašvaldību lielums iedzīvotāju skaita ziņā ievērojami atšķiras – dažkārt pat simtkārt kā, piemēram, Čehijā un Apvienotajā Karalistē, kur vidējais iedzīvotāju skaits pašvaldībā ir attiecīgi 1681 un 148 617 iedzīvotāji.²⁷ 2014. gadā Eiropā vidējais iedzīvotāju skaits pašvaldībā bija 6222 iedzīvotāji.²⁸ Pašvaldību apvienošana notikusi gan valstīs ar ļoti mazu – līdz pieciem tūkstošiem – vidējo iedzīvotāju skaitu pašvaldībās (Grieķijā, Gruzijā, Islandē,

Luksemburgā, Šveicē, Vācijā), gan valstīs, kurās jau pirms reformas īstenošanas pašvaldībās bijis samērā liels iedzīvotāju skaits (Apvienotajā Karalistē, Dānijā, Īrijā, Nīderlandē).²⁹ Pašvaldību skaits Eiropā ir pakāpeniski samazinājies par 14 tūkstošiem – no 120 tūkstošiem pašvaldību 1994. gadā līdz 106 tūkstošiem pašvaldību 2014. gadā, un tas ir noticis galvenokārt to apvienošanas rezultātā.³⁰ Vairākās valstīs (Francijā, Itālijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Somijā u.c.) pašvaldības apvienotas pakāpeniski. Savukārt valstīs, kurās pašvaldību apvienošana uztverta kā drauds vietējai identitātei un vēsturiskajam mantojumam, vērojama sīvāka pretestība ātrai apvienošanai (Čehijā, Francijā, Japānā, Slovākijā).³¹ Pašvaldību apvienošana tiek veikta dažādu iemeslu dēļ, piemēram, demogrāfisko pārmaiņu, pašvaldību novecojušu administratīvo robežu dēļ, kā arī pašvaldību administratīvās veiktspējas palielināšanas, pašvaldību infrastruktūras un pakalpojumu kvalitātes un kvantitātes uzlabošanas nolūkā u.tml. Tomēr pašvaldību apvienošana ne vienmēr radījusi pozitīvu efektu. Kā pretargumenti lielu pašvaldību izveidei tiek minēta iedzīvotāju mazā iesaiste vietējās pārvaldes lietās,³² kā arī vietējās demokrātijas un atbildības mazināšanās risks.³³ Arī ekonomiskie ieguvumi nav acīmredzami. Vairāku valstu pētījumos secināts, ka pašvaldību sniegto publisko pakalpojumu vienību izmaksu apjoms atbilst U-veida līknei, proti, izmaksas, kas ir augstas nelielajām pašvaldībām, samazinās, palielinoties iedzīvotāju skaitam. Savukārt, iedzīvotāju skaitam pārsniedzot optimālo līmeni, kas dažādās valstīs ir atšķirīgs atkarībā no ģeogrāfijas, iedzīvotāju blīvuma, sniegtā pakalpojuma veida un tā izmaksām, izmaksu apjomam ir tendence atkal palielināties.³⁴

Nemot vērā reģionālās politikas tendences citās valstīs, kā arī pašlaik Latvijā dažādos līmeņos notiekošo plašo diskusiju par iespējamiem ieguvumiem un zaudējumiem, kas rastos, īstenojot VARAM izstrādāto ATR modeli, tālāk tiks sniegts ieskatš par to, kā teritoriāli lielāku pašvaldību izveide potenciāli var ietekmēt izglītības, veselības aprūpes, sabiedriskā transporta un ceļu tīkla attīstību.

1. Izglītības iestāžu tīkls ATR kontekstā

Viena no nozīmīgākajām un finanšu ziņā apjomīgākajām pašvaldību autonomajām funkcijām ir gādāt par iedzīvotāju izglītību. Lai gan valdība finansējumu pamatizglītībai un vidējai izglītībai novirza līdz pat 97 % no nepieciešamajiem finanšu resursiem,³⁵ pašvaldību līdzfinansējums ir ievērojams. Laika posmā no 2014. līdz 2018. gadam izdevumi izglītības jomai veidoja aptuveni 40 % no kopējiem pašvaldību budžeta izdevumiem.³⁶ Salīdzinājumā ar citām *OECD* dalībvalstīm Latvijā pašvaldību ieguldīto finanšu līdzekļu daļa izglītības jomā par 36 % pārsniedz *OECD* dalībvalstu vidējo rādītāju.³⁷ Savukārt izglītības izmaksas uz vienu skolēnu, neraugoties uz to, ka tās palielina mazais skolēnu skaits klasēs, Latvijā ir vismazākās starp *OECD* dalībvalstīm skolotāju zemās darba algas likmes dēļ. Citstarp, skolu skaita samazināšanu un klašu lieluma palielināšanu *OECD* pētnieki saskata kā iespēju palielināt skolotāju atalgojumu.³⁸

Lai gan iepriekšējās ATR rezultātā pašvaldību skaits Latvijā ir ievērojami samazinājies, vidējais pašvaldības teritorijas lielums joprojām ir mazāks salīdzinājumā ar citām valstīm, piemēram, Dāniju, Nīderlandi un Zviedriju. Šajās valstīs, līdzīgi kā Latvijā, pašvaldībām ir nozīmīga loma izglītības nodrošināšanā.³⁹ *OECD* pētnieku ieskatā **daudzas pašvaldības Latvijā ir pārāk mazas, tām trūkst veiktspējas efektīvas izglītības sistēmas pārvaldei, pastāv ievērojamas atšķirības skolu organizēšanas un finansēšanas ziņā.**⁴⁰ Pašvaldību izdevumi uz vienu izglītojamo ievērojami atšķiras.⁴¹ LB veiktā pētījuma rezultāti liecina, ka, iedzīvotāju skaitam palielinoties par 1 %, pašvaldības uzturēšanas izdevumi izglītībai vidēji samazinātos par 0,16 %.⁴² Kā apstiprinājums lielāku teritoriālo vienību efektivitātei kalpo arī VARAM 2011. gadā veiktās pašvaldību apsekošanas rezultāti. Tās laikā tika konstatēts, ka lielākos novados, kuru sastāvā ietilpst vairāki pagasti un novadu pilsēta vai pilsētas, bija izveidots novada skolu tīkls, sakārtotas mūzikas un sporta skolu apkalpes teritorijas.⁴³

Lai gan ikvienam bērnam neatkarīgi no ģimenes apstākļiem un dzīvesvietas ir jānodrošina iespēja saņemt kvalitatīvu izglītību, pētījumi liecina, ka Latvijā vērojama izglītības kvalitātes atšķirība starp skolēnu mācību sasniegumiem lauku un pilsētu skolās. LB veiktā pētījuma rezultāti liecina, ka skolu efektivitāti nosaka skolas lielums, nevis atrašanās vieta. Pētījumā konstatēts, ka valsts eksāmenu rezultātiem ir pozitīva sakarība ar skolēnu skaitu attiecīgajā skolā un skolotāju algām, līdz ar to strukturālās reformas, kas ietver skolu apvienošanu un skolotāju algu celšanu, varētu būtiski paaugstināt izglītības kvalitāti.⁴⁴ Izglītības iestāžu tīkla optimizācija ir vietējo pašvaldību kompetence, tomēr līdz šim, kā to akcentē arī *OECD* pētnieki, skolu apvienošana bijusi lēna un bieži apstrīdēta no pašvaldību puses.⁴⁵ Arī Eiropas Komisija norāda uz nepieciešamību racionalizēt vidusskolu tīklu, novirzot ieguldījumus no skolu tīkla uzturēšanas uz mācību procesu. Kā problēma skolu tīkla racionalizācijas procesā izcelta citstarp pašvaldību spēcīgā pretestība.⁴⁶ Līdzīgos ieskatos ir arī vietējie eksperti – konstatēts, ka izvairīšanās no nepopulāru lēmumu pieņemšanas un pašvaldību atšķirīgās intereses traucē pieņemt racionālus

un valsts interesēm atbilstošus lēmumus⁴⁷ un kavē efektīva un ilgtspējīga vispārējās izglītības tīkla attīstību.⁴⁸ Tā vietā, lai kopīgi veiktu izglītības tīkla sakārtošanas pasākumus, pašvaldības daudzviet dod priekšroku autonoma skolu tīkla izveidei, kā rezultātā tiek uzturētas izglītības iestādes ar neatbilstošu skolēnu skaitu, kā arī tiek tērēti līdzekļi skolēnu pārvadājumiem. Pašvaldībām savstarpēji konkurējot par skolēnu piesaisti savas administratīvās teritorijas izglītības iestādēm, ne vienmēr tiek ievērotas skolēnu tiesības uz izglītību tuvākajā izglītības iestādē, ja tā atrodas citas pašvaldības administratīvajā teritorijā. Līdz ar to skolēnu pārvadājumi daudzviet netiek organizēti racionāli un ekonomiski, kā arī netiek ņemtas vērā skolēnu tiesības izglītības iestādē nokļūt saprātīgā laika posmā.⁴⁹

Teritoriāli lielāku pašvaldību izveide varētu mazināt pašvaldību savstarpējo konkurenci un radīt labvēlīgāku vidi skolu tīkla reformai. Sakārtojot izglītības iestāžu tīklu un nodrošinot optimālu klašu piepildījumu, varētu ne vien paaugstināties izglītības kvalitāte, bet arī tikt palielināta skolotāju noslodze un līdz ar to arī viņu atalgojums. J. Turlaja veiktajā pētījumā norādīts, ka, nereformējot skolu tīklu, mazinātos skolēnu konkurētspēja, kā arī nākotnē pastiprinātos riski, kas saistīti ar kvalitatīva darbaspēka nodrošinājumu valstī, nabadzību un valsts atpalicību.⁵⁰

2. Veselības aprūpes infrastruktūra ATR kontekstā

Pašvaldību autonomajā kompetencē ir arī veselības aprūpes pieejamības nodrošināšana. **Būtiska veselības nozares problēma ir tā, ka nav skaidri noteikta pašvaldību loma, atbildība un kompetence dažādu veselības aprūpes pakalpojumu līmeņu nodrošināšanā savas administratīvās teritorijas iedzīvotājiem. Tāpēc pašvaldību iesaiste veselības aprūpes pieejamības nodrošināšanā katrā pašvaldībā ir atšķirīga.**⁵¹ Veselības aprūpes pieejamības nodrošināšana ir viena no nedaudzām funkcijām, kuras īstenošanā pašvaldības sadarbojas aktīvāk. Piemēram, Ventspils pilsētas dome sadarbībā ar Talsu, Dundagas, Rojas un Mērsraga novadu pašvaldībām, kā arī Rīgas Stradiņa universitāti ir izveidojusi SIA „Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca”, savukārt Ogres, Lielvārdes, Ķeguma un Ikšķiles novadu pašvaldības ir izveidojušas SIA “Ogres rajona slimnīca”. Kopumā Latvijā veselības tīkla blīvums atsevišķos līmeņos ir augstāks, nekā tas būtu nepieciešams atbilstoši esošajam apdzīvotajam. Par būtiskāko iemeslu medicīnas pakalpojumu nepieejamībai lietpratēji uzskata nevis attālumu, bet gan augstos līdzmaksājumus un garās gaidīšanas rindas līdz pakalpojuma saņemšanai.⁵² Dažādu faktoru ietekmē mainās pieprasījums pēc stacionārās aprūpes pakalpojumiem gan pakalpojumu skaita, gan ārstēšanas ilguma ziņā. Līdz ar to Veselības ministrijas ieskatā būtu jākoncentrē akūtās stacionārās veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšanas sniedzēji. Tā rezultātā varētu samazināties vajadzība pēc veselības aprūpes infrastruktūras.⁵³ Parasti neviena slimnīca vai pilsētas pašvaldība, kurā tā atrodas, nevēlas samazināt sniegto pakalpojumu apjomu.⁵⁴ Konstatēts, ka zemas intensitātes slimnīcās pacientu plūsmas apjoms nedod iespēju ārstiem iegūt pietiekami lielu pieredzi reti veicamās ārstnieciskajās manipulācijās, un līdz ar to var ciest pakalpojumu kvalitāte. Valstī esošais slimnīcu tīkls rada izteikti atšķirīgu dzīves kvalitāti dažādu teritoriju iedzīvotājiem.⁵⁵ Kā atzīmē Pasaules Banka, pastāv pieņēmums, ka **demokrātiskās valstīs reti rodas politiski izdevīgs brīdis nopietnu strukturālo reformu īstenošanai veselības aprūpes sistēmā.**⁵⁶ **ATR varētu kalpot kā šādu iespēju periods.**

3. Sabiedriskā transporta pakalpojumi ATR kontekstā

Latvijā par sabiedriskā transporta pakalpojumu organizēšanu republikas pilsētu administratīvajās teritorijās ir atbildīgas republikas pilsētu pašvaldības, reģionālajos starppilsētu un vietējās nozīmes maršrutos – Autotransporta direkcija. Tāpēc republikas pilsētās sabiedriskā transporta pakalpojumi tiek plānoti atkarībā no pieejamā pašvaldības budžeta finansējuma, savukārt pārējā valsts teritorijā – no valsts budžeta. **Lai gan saskaņā ar subsidiaritātes principu sabiedriskā transporta nodrošināšanas funkcija būtu nododama pašvaldībām, tomēr mazās un vidējās pašvaldības teritoriāli nelielā mēroga dēļ nespēj kvalitatīvi un efektīvi pildīt šo funkciju.**⁵⁷ VARAM ieskatā, ATR kontekstā varētu izvērtēt iespēju pašvaldību kompetencē nodot vairākas ar sabiedriskā transporta pakalpojumu sniegšanu saistītas funkcijas, tādas kā novada teritorijas maršrutu tīklu pārzināšana un sabiedriskā transporta pakalpojumu organizēšana novada nozīmes maršrutos.⁵⁸ Ja šāda funkciju pārdale netiks veikta, paredzams, ka ATR būtiski neietekmēs sabiedriskā transporta pakalpojumus. Tomēr skolu tīkla optimizācijas rezultātā varētu mainīties skolēnu pārvadājumu skaits un plūsmas virziens, piemēram, apvienotajā Preiļu novadā vecāko klašu skolēnu pārvadājumu plūsma sakristu ar darbaspēka ikdienas migrāciju.⁵⁹ Līdz ar to **starp ATR pozitīvajiem efektiem tiek minēts būtisks finanšu līdzekļu ietaupījums, kas varētu rasties, sinhronizējot skolēnu un citu pasažieru pārvadājumus.** Jāatzīmē, ka būtiskas pārmaiņas paredz sabiedriskā

transporta un pakalpojumu attīstības koncepcija periodam no 2021. gada līdz 2030. gadam. Tā satur ieceri veikt sabiedriskā transporta maršrutu tīkla pārplānošanu, veidojot integrētu transporta sistēmu un nosakot prioritāti dzelzceļam un savienotajiem reisiem.⁶⁰ Paredzēts, ka reģionālās nozīmes autobusu maršrutu tīkls būs iedalīts 16 maršrutu tīkla daļās, nodrošinot 99 % valsts un pašvaldību iestāžu sasniedzamību. Īstenojot koncepcijā paredzēto sabiedriskā transporta pakalpojumu attīstību, varētu uzlaboties pārvadājumu kvalitāte un pasažieru ērtības, visā valstī tiktu nodrošināti līdzvērtīgi pakalpojumi un visu sabiedrības grupu mobilitāte.

4. Ceļu tīkls ATR kontekstā

Viena no pašvaldību autonomajām funkcijām ir gādāt par savas administratīvās teritorijas labiekārtošanu, citstarp ielu un ceļu būvniecību, rekonstruēšanu un uzturēšanu. Latvijā autoceļu tīkla blīvums tiek vērtēts kā pietiekams, ņemot vērā, ka ir nodrošināta pieejamība no jebkuras apdzīvotas vietas līdz tuvākajam administratīvajam centram, un administratīvie centri ir savienoti gan savā starpā, gan ar Rīgu. Savukārt ceļu tehniskais stāvoklis daudzviet ir neapmierinošs.⁶¹ Ceļu sliktā kvalitāte ir viens no būtiskākajiem faktoriem, kas traucē pašvaldībām veikt savas funkcijas.⁶² Aptuveni 43 % valsts autoceļu ar asfalta segumu ir sliktā un ļoti sliktā stāvoklī, aptuveni 42 % autoceļu ar grants segumu – sliktā stāvoklī.⁶³ Pēc Latvijas Pašvaldību savienības vērtējuma ap 50 % pašvaldību autoceļu ir sliktā stāvoklī.⁶⁴ Pastāv viedoklis, ka ceļi pienācīgā kvalitātē netiek uzturēti galvenokārt neracionāla nodokļu maksātāju naudas izlietojuma dēļ.⁶⁵

VARAM ieskatā, valsts autoceļu attīstība būtu īstenojama kontekstā ar ATR īstenošanu, ņemot vērā valsts autoceļu tīkla attīstības saistību ar administratīvo iedalījumu. Lai sakārtotu valsts reģionālos un vietējos autoceļus, VARAM rosinājusi īstenot aktivitāti “Investīciju programma autoceļu attīstībai administratīvi teritoriālās reformas kontekstā”. Aprēķināts, ka prioritāri sakārtojamo autoceļu kopgarums ir aptuveni 793 km, un to sakārtošanai būtu nepieciešams valsts budžeta finansējums aptuveni 300 miljonu *euro* apmērā.⁶⁶ Kā liecina vairāku SIA “Karšu izdevniecība Jāņa sēta” izveidoto apvienoto novadu profili, pašvaldībām, veicot izglītības iestāžu tīkla optimizāciju, varētu rasties līdzekļi ceļu tīkla kvalitātes uzlabošanai.⁶⁷ **Līdz ar to, īstenojot VARAM rosināto investīciju programmu, kā arī pašvaldībām ieguldot radušos līdzekļus, varētu citstarp tikt uzlabota arī administratīvo centru sasniedzamība.**

Atsauces

- ¹ Centrālā statistikas pārvalde, 2019. *Latvija 2019. Galvenie statistikas rādītāji*. Rīga: CSP. Pieejams: https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/publication/2019-04/Nr_02_Latvija_Galvenie_statistikas_raditaji_2019_%2819_00%29_LV.pdf.
- ² World Bank, 2015. *The Active Aging Challenge for Longer Working Lives in Latvia*. Washington, D.C.: World Bank. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/wb_lv_active_aging_report_0110151.pdf.
- ³ Palen, R., Marcu, M., 2019. *EU population up to over 513 million on 1 January 2019*. Newsrelease. Eurostat Press Office. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9967985/3-10072019-BP-EN.pdf/e152399b-cb9e-4a42-a155-c5de6dfe25d1>.
- ⁴ Centrālā statistikas pārvalde, 2019. *Latvija 2019. Galvenie statistikas rādītāji*. Rīga: CSP. Pieejams: https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/publication/2019-04/Nr_02_Latvija_Galvenie_statistikas_raditaji_2019_%2819_00%29_LV.pdf.
- ⁵ Nikodemus, O., Kļaviņš, M., Krišjāne, Z., Zelčs, V., zin. red., 2018. *Latvija. Zeme, daba, tauta, valsts*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- ⁶ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2019. *Administratīvi teritoriālā reforma – izaicinājumi, kas rada iespējas*. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text//ATR.prezentācijas.info_10.04.2019.pdf.
- ⁷ Finanšu ministrija, 2019. *Kopsavilkums pašvaldību budžetu izpildei uz 31.07.2019*. Pieejams: https://www.fm.gov.lv/files/pasvaldibas/2019-09-03_11_17_37_Kopsavilkums%20pasvaldibu%20budzetu%20izpildei.docx.
- ⁸ Latvijas Pašvaldību savienības Finanšu un ekonomikas komiteja, 2019. *Par nodokļu ieņēmumiem pašvaldību budžetā un valsts budžeta speciālo dotāciju pašvaldībām 2019. gadā*. Rīga: Latvijas Pašvaldību savienība. Pieejams: https://www.lps.lv/uploads/docs_module/2019_03_26_Fin_kom_2_2_lin_speciala_dot_2019.pdf.
- ⁹ Auers, D., Gubins, S., 2017. *Latvijas demogrāfiskais portrets šodien... un rīt. Politikas pārskats 3/2017*. Rīga: Domnīca Certus. Pieejams: http://certusdomnīca.lv/wp-content/uploads/2017/05/Certus_LatvijasDemografiskaisPortrets_2017_LV-1.pdf.
- ¹⁰ Turpat.
- ¹¹ Nikodemus, O., Kļaviņš, M., Krišjāne, Z., Zelčs, V., zin. red., 2018. *Latvija. Zeme, daba, tauta, valsts*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- ¹² Valsts kontrole, 2017. *Vai novadu pašvaldības nodrošina pakalpojumus iedzīvotājiem par samērīgām izmaksām?* Revīzijas ziņojums. Rīga: Valsts kontrole. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads//reviziju-zinojumi/2015/2.4.1.48_2015/Zinojums_VARAM_14_03.pdf.
- ¹³ Bērziņš, G., Binde, J., 2019. *Latvijas iedzīvotāju iekšējās migrācijas analīze un pašvaldību administratīvo teritoriju ekonomiskās uzvedības izvērtējums*. 28.08.2019. Rīga: LU, LMT. Pieejams: www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text//Finansu_instrumenti\\EEZ_2009_2014\\Izvertejuma_noddevums\\2_piel_Izglitibas_pakalpojumi.pdf.
- ¹⁴ Centrālā statistikas pārvalde, 2019. *CSP pirmo reizi publicē datus par blīvi apdzīvotām teritorijām Latvijā*. 24.09.2019. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/iedzivotaji/teritoriala-eksperimentala/meklet-tema/2788-csp-pirmo-reizi-publice-datus-par>.
- ¹⁵ Valsts kontrole, 2017. *Vai novadu pašvaldības nodrošina pakalpojumus iedzīvotājiem par samērīgām izmaksām?* Revīzijas ziņojums. Rīga: Valsts kontrole. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads//reviziju-zinojumi/2015/2.4.1.48_2015/Zinojums_VARAM_14_03.pdf.
- ¹⁶ Bite, D., 2012. *Pašvaldību sadarbība Latvijā: Promocijas darbs*. Rīga: LU Sociālo zinātņu fakultāte. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/4819/32943-Dina_Bite_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- ¹⁷ Saeima, 2019. *Par administratīvi teritoriālās reformas turpināšanu*. 21.03.2019. Paziņojums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/305738-par-administrativi-teritorialas-reformas-turpinasanu>.
- ¹⁸ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2019. *Konceptuālais ziņojums “Par administratīvi teritoriālo iedalījumu”*. Rīga: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Administrativi_Teritoriala_reforma//VARAMkoncept_zin_100919_1675.pdf.
- ¹⁹ Turpat.
- ²⁰ Jaunzeme, K., Dravnieks, A., Frīdenberga, F., Gorškova, M., Reitere, V., 2017. *Pašvaldību tiesības. Jurista Vārds*, 7. novembris, 46 (1000), 54.–59. lpp.
- ²¹ Nipers, A., Pilvere, I., Bulderberga, Z., 2017. *Territorial development assessment in Latvia. Proceedings of the 23rd Annual International Scientific Conference “Research for Rural Development 2017”*, 2, pp. 126–134. Pieejams: http://www2.llu.lv/research_conf/proceedings2017_vol_2/docs/LatviaResRuralDev_23rd_2017_vol2-126-134.pdf.
- ²² Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019. *OECD Economic Surveys: Latvia 2019*. Paris: OECD Publishing. Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/f8c2f493-en.pdf?expires=1570716817&id=id&accname=oid051825&checksum=4B0B8EE8CC27F868E1E2F117205252C>.
- ²³ Vilerts, K., Zutis, K., Benkovskis, K., 2019. *Kas nosaka Latvijas pašvaldību budžeta izdevumu atšķirības? Diskusijas materiāls*. Rīga: Latvijas Banka. Pieejams: https://datnes.latvijabanka.lv/diskusijas-materiali/DM_1-20190_lv.pdf.
- ²⁴ Turpat.
- ²⁵ Miglavs, A., Pūķis, M., Šķīņķis, P., 2019. *Latvijas teritoriju attīstības pārvaldības reforma. Viedoklis sabiedriskai diskusijai*. Pieejams: http://www.llpa.lv/files/Viedoklis_diskusijai.pdf.

- ²⁶ **Palen, R., Gasic, M., 2019.** *Wide variation of consumption per capita across EU Member States.* Newsrelease. Eurostat Press Office. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9832322/2-19062019-BP-EN.pdf/f8d57e94-1848-4d57-aca2-55cd4b918de8>.
- ²⁷ **Van Houwelingen, P., 2018.** Local autonomy, municipal size and local political participation in Europe. *Policy Studies*, 39(2), pp. 188–203.
- ²⁸ Turpat.
- ²⁹ **Swianiewicz, P., Gendźwił, A., Zardi, A., 2017.** *Territorial reforms in Europe: Does size matter?* Territorial Amalgamation Toolkit. Strasbourg: Council of Europe. Pieejams: https://rm.coe.int/territorial-reforms-in-europe-does-size-matter-territorial-amalgamation/168076cf16?fbclid=IwAROLDHm0e_Tol87mB17DgE4ZKXRHCerfU8PhWyETluj2E1WscBscLzh0g.
- ³⁰ **Van Houwelingen, P., 2018.** Local autonomy, municipal size and local political participation in Europe. *Policy Studies*, 39(2), pp. 188–203.
- ³¹ **Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019.** *2019 Report. World Observatory on Subnational Government. Finance and Investment: Key Findings.* Paris: OECD Publishing. Pieejams: http://www.sng-wofi.org/publications/2019_SNG-WOFI_REPORT_Key_Findings.pdf.
- ³² **Van Houwelingen, P., 2018.** Local autonomy, municipal size and local political participation in Europe. *Policy Studies*, 39(2), pp. 188–203.
- ³³ **Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019.** *2019 Report. World Observatory on Subnational Government. Finance and Investment: Key Findings.* Paris: OECD Publishing. Pieejams: http://www.sng-wofi.org/publications/2019_SNG-WOFI_REPORT_Key_Findings.pdf.
- ³⁴ Turpat.
- ³⁵ **Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019.** *Education at a Glance 2019: OECD indicators.* Paris: OECD Publishing. Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/f8d7880d-en.pdf?expires=1570782860&id=id&accname=guest&checksum=654451D511B3618AB3C55F1F93EF607D>.
- ³⁶ **Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2019.** *Informatīvais ziņojums "Par sabiedriskai apspriešanai izvirzāmo administratīvi teritoriālā iedalījuma modeli"*. Rīga: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Administrativi_Teritoriala_reforma//VARAMInform_zinojums.pdf.
- ³⁷ **Eiropas Komisija, 2018.** *Izglītības un apmācības pārskats (2018).* Latvija. Luksemburga: ES Publikāciju birojs. Pieejams: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2018-latvia_lv.pdf.
- ³⁸ **Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019.** *Education at a Glance 2019: OECD indicators.* Paris: OECD Publishing. Pieejams: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/f8d7880d-en.pdf?expires=1570782860&id=id&accname=guest&checksum=654451D511B3618AB3C55F1F93EF607D>.
- ³⁹ **Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019.** *OECD Economic Surveys: Latvia 2019. Overview.* Paris: OECD Publishing. Pieejams: <https://www.oecd.org/economy/surveys/Latvia-2019-OECD-economic-survey-overview.pdf>.
- ⁴⁰ **Organisation for Economic Co-operation and Development, 2014.** *Teacher Remuneration in Latvia: An OECD Perspective.* Paris: OECD Publishing. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/images/statistika/pejumi/34.pdf>.
- ⁴¹ **Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2019.** *Informatīvais ziņojums "Par sabiedriskai apspriešanai izvirzāmo administratīvi teritoriālā iedalījuma modeli"*. Rīga: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Administrativi_Teritoriala_reforma//VARAMInform_zinojums.pdf.
- ⁴² **Vilerts, K., Zutis, K., Benkovskis, K., 2019.** *Kas nosaka Latvijas pašvaldību budžeta izdevumu atšķirības? Diskusijas materiāls.* Rīga: Latvijas Banka. Pieejams: https://datnes.latvijaskbanka.lv/diskusijas-materiali/DM_1-20190_lv.pdf.
- ⁴³ **Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2013.** *Informatīvais ziņojums "Administratīvi teritoriālās reformas izvērtējums"*. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40473219>.
- ⁴⁴ **Krasnopjorovs, O., 2017.** *Kāpēc mācību sasniegumi dažādās Latvijas skolās ir tik atšķirīgi?* Pētījums. Rīga: Latvijas Banka. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/pejumi/p_3-2017_lv.pdf.
- ⁴⁵ Turpat.
- ⁴⁶ **Eiropas Komisija, 2018.** *Izglītības un apmācības pārskats (2018).* Latvija. Luksemburga: ES Publikāciju birojs. Pieejams: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2018-latvia_lv.pdf.
- ⁴⁷ **Karšu izdevniecība Jāņa sēta, 2015.** *Izglītības pakalpojumu teritoriālā izvietojuma analīze atbilstoši apdzīvojumam un priekšlikumi to pieejamības uzlabojumiem.* Rīga: Jāņa sēta. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Finansu_instrumenti/EEZ_2009_2014/Izvertejuma%20nodevums//2_piel_Izglitibas_pakalpojumi.pdf.
- ⁴⁸ **Karšu izdevniecība Jāņa sēta, 2017.** *Optimālā vispārējās izglītības iestāžu tīkla modeļa izveide Latvijā.* Rīga: Jāņa sēta. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/images/jaunatne/Optimala-visparejas-izglitibas-iestazu-tikla-modeļa-izveide-Latvija.pdf>.
- ⁴⁹ **Valsts kontrole, 2018.** *Vai, pārveidojot skolēnus, pašvaldībām jāpelnā "nauda, kas tiem seko"?* Revīzijas ziņojums. Rīga: Valsts kontrole. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads/reviziju_zinojumi/2017/2.4.1-43_2017/Zinojums_Skolenu_parvadajumi_publicsk.pdf.
- ⁵⁰ **Karšu izdevniecība Jāņa sēta, 2017.** *Optimālā vispārējās izglītības iestāžu tīkla modeļa izveide Latvijā.* Rīga: Jāņa sēta. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/images/jaunatne/Optimala-visparejas-izglitibas-iestazu-tikla-modeļa-izveide-Latvija.pdf>.
- ⁵¹ **Ministru kabinets, 2017.** *Par konceptuālo ziņojumu "Par veselības aprūpes sistēmas reformu"*. Ministru kabineta rīkojums Nr. 394. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=292718>.
- ⁵² **Karšu izdevniecība Jāņa sēta, 2015.** *Veselības pakalpojumu teritoriālā izvietojuma analīze atbilstoši apdzīvojumam un priekšlikumi to pieejamības uzlabojumiem.* Rīga: Jāņa sēta. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Finansu_instrumenti/EEZ_2009_2014/Izvertejuma%20nodevums//1_piel_Veselibas_aprupes_pakalpojumi.pdf.
- ⁵³ **Ministru kabinets, 2017.** *Par konceptuālo ziņojumu "Par veselības aprūpes sistēmas reformu"*. Ministru kabineta rīkojums Nr. 394. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=292718>.
- ⁵⁴ **Holla, A., Rabie, T. S., Sales, L., 2016.** *Veselības aprūpes nozares reformu iespējas Latvijā.* Pasaules Banka. Pieejams: https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Zinas/Zinu%20pielikumi/Veselibas_aprupes_nozares_reformu_iespejas_LV.pdf.
- ⁵⁵ **Ministru kabinets, 2017.** *Par konceptuālo ziņojumu "Par veselības aprūpes sistēmas reformu"*. Ministru kabineta rīkojums Nr. 394. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=292718>.
- ⁵⁶ **Holla, A., Rabie, T. S., Sales, L., 2016.** *Veselības aprūpes nozares reformu iespējas Latvijā.* Pasaules Banka. Pieejams: https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Zinas/Zinu%20pielikumi/Veselibas_aprupes_nozares_reformu_iespejas_LV.pdf.
- ⁵⁷ **Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2013.** *Informatīvais ziņojums "Administratīvi teritoriālās reformas izvērtējums"*. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40473219>.
- ⁵⁸ **Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2019.** *Informatīvais ziņojums "Par sabiedriskai apspriešanai izvirzāmo administratīvi teritoriālā iedalījuma modeli"*. Rīga: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Administrativi_Teritoriala_reforma//VARAMInform_zinojums.pdf.
- ⁵⁹ **Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2019.** *Materiāli no konsultācijām ar pašvaldībām. Preiļu novads.* Pieejams: http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Administrativi_Teritoriala_reforma//Materiali_no_kons_ar_pasvaldibam//Preilu_profilis.pdf.
- ⁶⁰ **Satiksmes ministrija, 2019.** *Informatīvais ziņojums "Par reģionālās nozīmes sabiedriskā transporta pakalpojumu attīstību 2021.–2030. gadam"*. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40473219>.
- ⁶¹ **Satiksmes ministrija, 2013.** *Transporta attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam. Informatīvā daļa. Aktualizētas 2018. gadā.* Pieejams: [http://www.sam.gov.lv/images/modules/items/DOC/item_7341_SAMPamn_131213_TAP_ar_270218_groz_\(2\).doc](http://www.sam.gov.lv/images/modules/items/DOC/item_7341_SAMPamn_131213_TAP_ar_270218_groz_(2).doc).
- ⁶² **Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2013.** *Informatīvais ziņojums "Administratīvi teritoriālās reformas izvērtējums"*. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40473219>.
- ⁶³ **Ekonomikas ministrija, 2018.** *Latvijas nacionālā reformu programma "Eiropa 2020" stratēģijas īstenošanai. Progresa ziņojums.* Pieejams: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-national-reform-programme-latvia-lv.pdf>.
- ⁶⁴ **Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2019.** *Informatīvais ziņojums "Par investīciju programmu autoceļu attīstībai administratīvi teritoriālās reformas kontekstā"*. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40477235>.
- ⁶⁵ **Karšu izdevniecība Jāņa sēta, 2017.** *Optimālā vispārējās izglītības iestāžu tīkla modeļa izveide Latvijā.* Rīga: Jāņa sēta. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/images/jaunatne/Optimala-visparejas-izglitibas-iestazu-tikla-modeļa-izveide-Latvija.pdf>.
- ⁶⁶ **Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2019.** *Informatīvais ziņojums "Par investīciju programmu autoceļu attīstībai administratīvi teritoriālās reformas kontekstā"*. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40477235>.
- ⁶⁷ **Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 2019.** *Materiāli no konsultācijām ar pašvaldībām.* Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/administrativi_teritoriala_reforma?doc=27468.

Pārpublicēšanas, citēšanas vai citādas izmantošanas gadījumā atsauce uz apskatu, tā autoru un Latvijas Republikas Saeimu ir obligāta. Nekomerčiālos nolūkos apskatu drīkst pārpublicēt vai citādi izmantot bez īpašas saskaņošanas ar Latvijas Republikas Saeimu un apskata autoru.

Latvijas Republikas Saeima un apskata autors nav atbildīgi par apskatā iekļautās informācijas tālāku izmantošanu un tās radītajām sekām.

Apskats neatspoguļo Latvijas Republikas Saeimas kā likumdevēja viedokli.

Visas mantiskās tiesības uz apskatu pieder Latvijas Republikas Saeimai.

ISBN 978-9934-8881-0-6